

montenegróiak megtámadtak. Több török katonára meghalt, sok a montenegróiak fogságába került. — *Szófiából* jelentik: Az itteni lovas ezred tegnap az egész lakosság lelkes óvációi közben elindult a délbolgár határon levő Jamboliba, ahova lassanként csaknem az összes bolgárlovas ezredeket központosítják. — *Genf*ből jelentik: Az olasz béketárgyalók tegnap este *Resid* pasával érkeeztek. Európa minden metropolisában nagy izgalommal várják a döntést, amely valószínűleg néhány óra múlva köztudomású lesz. El fog tehát dőlni a háború vagy béke kérdése.

A szegedi Rákóczi-ünnep.

— Lázár György beszéde. —

(*Saját tudósítónktól.*) A szegedi rendőrség hivatalos becslése szerint tizenötezer ember nézte végig vasárnap délelőtt a Széchenyi-téren II. Rákóczi Ferenc szobrának leleplezési ünnepélyét. Ekkora emberáradat már régóta nem volt együtt Szegeden. A verőfényes, szép őszi délelőttön ember-ember hátán tolongott a tér sétányain. Az ünnepélyről alábbi tudósításunkban számolunk be és időszerinti sorrendben mondjuk el a vasárnapi Rákóczi-nap eseményeit.

ZASZLÓAVATÁS

Az ünnep a Rákóczi-egyesület zászlájának fölszentelésével kezdődött, amely a rókus templomban a vasárnapi nagymise közben folyt le. A Rákóczi-zászlót *Várhelyi* József kanonok-plébános szentelte föl a hatóság, a szoboralapító egyesület, a népkörök képviselőinek és nagyszámu ünneplők jelenlétében. A mise után igazán fényes menet vonult a szobor elé. Diszbeöltözött rendőrök után a zászlóanyák kocsijai haladtak. Utánuk vonultak a koszorúosok: díszmagyarba öltözött ifjak és fehér ruhás koszorulányok, akik a fehér selyem, Rákóczi mellképével díszített zászló szalagjait tartották. Ezután következtek a népkörök saját zászlóik alatt, a rudakon magasratartott koszorúkkal.

A díszmagyar ruhás urak a városházán gyülekeztek. A közgyűlési teremben vártak a szoboravatás idejére a küldötségek. Festői díszmagyar öltözékekkel feltűntek: *Cicatricis* Lajos, csongrádmegyei főispán, *Lázár* György dr polgármester, *Tallán* Béla, *Balogh* Károly tanácsos (gyönyörű szép sötétzöld bársony atillában), *Lichtenegger* Gyula (sötétkék bársony, szintén igen szép atillában), azután *Gaál* Endre dr tanácsos, *Csernovits* Agenor, *Dellimanics* Lajos, Torontálmegye főispánja, *Harrer* Ferenc dr fővárosi tanácsos, Budapest képviselőjében. Feltűnést keltett *Bárdos* Béla farkasbőr-kacagányos kuruc öltözéke és *Beck* István díszmagyarja.

Tizenegy órakor indultak a hatóságok képviselői a szoboravatás helyére a tüzoltók által vont kordonon belül. Ekkorra már egész emberáradat lepte el a Széchenyi-teret. A nagy négyzetben, amelynek közepét a nemzeti színű zászlóval, Szeged zászlajával és a Rákóczi-lobogóval letakart szobor jelölte, a Zsótér-ház felőli oldalon a tanuló ifjúság és a daloskörök állottak föl, a három többi oldalt a templomból jövő menetek és a hatóságok tagjainak tartották fenn.

A szobor mellett két hatalmas zászlós póna áll a Rákóczi-szinekre festve.

SZOBORAVATÁS

A templomból zeneszóval érkező menet elhelyezkedése nem tart sokáig. A daloskörök a Himnusz éneklik, amelyet levett kálappal hallgat a közönség. A fényképező gépek magas létrákról szegződnek az ünnepi sokaság és a szobor felé. Az ének végeztével *Jedlicska* Béla dr, a Rákóczi-egyesület elnöke kezdi meg beszédét.

Elmondja a szobor keletkezésének törté-

netét. A szobor eszméjét a Rákóczi-egyesület vetette föl, amely célra gyűjtést indított; de csakhamar magáévá tette azt lelkes készséggel a város törvényhatósága, amely 1906. szeptember 16-iki közgyűlésén a szoborra huszezer koronát szavazott meg. Hozzájárultak a gyűjtéshez a városok és vármegyék. Ifjabb *Vastagh* György készítette a szobrot nagy művészi ambícióval. Beszédét ezekkel a lendületes szavakkal fejezte be a szónok:

— Szegediek! Készségekben bölcseségért forduljatok Deákhoz és Széchenyihez, akiknek itten nemsokára szintén szobrai lesznek; de ha honfitól csordul ki szívetek, ha talán egyszer fájlalnotok kell, hogy magyarok vagytok, akkor ide jőjjetek Rákóczihoz — sirni. Ám csak azért, hogy megszabaduljatok a gyöngeségtől és a vigaszból új erőt merítsetek!

Jedlicska Béla dr a beszéde végén fölkérte *Lázár* György dr polgármestert a szobor átvételére. Egy pillanatnyi csend keletkezett, mindenki az emelvény felé szegezte tekintetét, ahol lendületesen, tele lelkesedéssel fölcsendült.

A POLGÁRMESTER BESZÉDE

Mélyen tisztelt ünneplő közönség!

Ezelőtt hat esztendővel Szeged város belterületének azon pontjára, ahol az álamvasut világvonala a várost átszeli, a belvárosi templomban megtartott ünnepélyes Te Deum után Szeged város és környékének egész népe ünnepi ruhában, fölemelkedett lélekkel vonult ki.

A vasut egy kivilágított kocsijában hercegi korona alatt egy koporsó feküdt, amely *II. Rákóczi Ferenc hamvait* takarta.

A nép ezreinek tolongása folytán beállott zavar dacára is mély áhitattal, részben imára térdelve fogadta a nép *II. Rákóczi* Ferenc földi maradványait s lélekben fölmagasztosulva rebegett hálát a mindenható és örökkévaló istenhez azért, hogy megérte azon boldog pillanatot, amelyben a számkivetésben idegen földön elhalt vezér följedelem megszentelt hamvait a haza határai között gyászompával ünneplheti.

A hálának mélyes érzete fordult azon *nagy király felé is*, aki szakítva a mult hagyományával, fejedelmi szavával lehetővé tette, hogy az idegenben eltemetett vezér följedelem hamvaira a hazai anyaföldnek hantjai boruljanak.

Az elismerésnek és hálának meleg szava hangzott azon kiváló hazafinak, *Thaly* Kálmánnak nemes alakja felé is, aki életének egyik felét a Rákóczi-irodalom kultuszának, másik felét azon mozgalom irányításának szentelte, amelynek eredménye a *vezér följedelem és bujdosó társai hamvainak hazahozatala volt*. Munkásságának jutalmául megengedte neki az isteni gondviselés, hogy aggkorában negyedszázados nemes agitációjának teljes sikerében találja örömét. Hamvai már pár év óta az anyaföldben nyugsznak s azok fölött az egész nemzet tisztelőinek s elismerésének mentője virraszt.

E hármashálaérzet s a nagy fejedelem hamvai iránt érzett tisztelet és emléke iránti kegyelet tette az ünnepet annyira országossá, a gyászdiadalut annyira magasztossá, amilyen még alig fordult elő a haza határai között.

És a nemzet a hamvak hazaszállításakor méltán ünnepelt. Méltán ünnepelt, mert *II. Rákóczi Ferenc alakja korszakot alkotott Magyarországon történetében*. Korának, működésének, küzdelmeinek nyoma van a *világtörténet* lapjain is. Emellett eszméinek magasztossága, törekvéseinek tisztasága, jellemének nemessége, megalkuvást nem ismerő hazafisága amellet, hogy kitörülhetetlen betűkkel véste magát bele történetünk márványtálaiba, belevészte magát a nemzet szívébe is oly erősen, hogy Szent László, Nagy Lajos és Hollós Mátyásként mint egy újabb daliás korszak fenséges képviselője él nemzetünk tudatában, emlékezetében.

Nem személyes hiúság, jogosulatlan

becsvágy, nem a mindenáron országosan érvényesülni akarás beteges iránya adta kezébe a jogvédő kardot. A kicsinyes hiúság, az üres törtetés egyetlen atomja sem talált helyet nemes lelkében, antik karakterében. Hazájának teljes jogfosztottsága, népének mérhetlen szenvedései. Igen, ezek keltették őt haragra, mert valóban sivár a kép, megdermesztő a perspektíva, amelyet közállapotaink a tizenhetedik század végén nyújtottak.

A kép nagy vonásokban ez: Budavár visszavétele véget vetett a török világnak. A török kiűzéséből javára támadt erkölcsi szuperioritást az udvar régi tervének megvalósítására, Magyarországnak az egységes Ausztriába való beolvasztására kívánta fölhasználni. A németvilág gyorsan elfoglalta Magyarországon a törökvilág helyét. A törököktől visszafoglalt városokba németek, az ország déli részeiben visszafoglalt területekre rácok telepítették be. A volt törökhódoltság területén fönnállott nemesi birtokok lefoglaltattak a császári kamara javára s a lefoglalt birtokok legnagyobb része idegeknek adományoztatott. Az ekként idegekkel telített országban tíz évig országgyűlés nem tartatott s így előállt a németvilág uralta önkényuralom teljes meztelenségében. Már nem az országgyűlés szavazza meg az adót és katonát, hanem a Bécsbe fölrendelt aulikus kiválasztottak. Szörnyű terhekkel rovatnak meg nemcsak a jobbágyok, hanem a nemesség is. Kötéllel kezdik fogdosni a katonákat s a szegény jobbágy százfélé fizet egészen az összeroskadásig.

Szive gyűlölettel telik meg nemcsak a német uralom, de a tőle jobbágyi szolgálmanyokat követelő földesura iránt is s a részleges pórlázadások napirenden vannak s a köznemességet állandóan rettegtenek, amely viszont a császári hadaktól vár oltalmat s ekként mint annak lekotelezettje, energiáját veszti. Császári biztosok jártak be az országot; összeírják a marhát, hivatalból leszállítják a hus, fölemelik a só árát. Elkobzás alatt kényszerítik a kereskedőket, hogy a jó marhát alacsony limitáció mellett Bécsbe szállítsák. A kinestár rossz pénzt veret s míg ő azzal fizet, adófizetést csak teljes értékű pénznemben fogad el. Nemesak Magyarországon ilyenek a közállapotok, hanem ilyenek, vagy ha lehet, még rosszabbak Erdélyben. Aki jólában áll a központi hatalommal, elkövethet mindent, semmi bántódása. A köz- és magánjog egyaránt lábbal tiporva az ország egész területén. Mindenütt a jogelkobzás sötét uralma, nyomor, fájdalom, kétségbeesés. Magyarország egy siralomvölgy, mint a históriás ének mondja:

*„Idegen nemzetre szállott szép országod
Tőled elvétellett arany szabadságod.”*

Kolonies politikája az egész vonalon érvényesült.

Ilyenek voltak Magyarország közállapotai akkor, amidőn Rákóczi Ferenc a kétségbeesett ország népe által hivatva s külszövetség által buzdítva, egy maroknyi had élén a lengyel határt átlépve, Magyarországra bevonult s *pro patria et libertate* az önkényuralom ellen megkezdte azon harcot, amelyet hét éven keresztül váltakozó szerencsével folytatott s amely a be nem vált francia, orosz és török összeköttetés által olykor-olykor világtörténeti jelentőségére emelkedve, a nemzet nézve a szatmári békéhez, Rákóczira nézve Rodostó tragikumához vezetett.

A nemzet a hosszú hare nyomorúságai által megtörve kénytelen-kelletlen belenyugodott a szatmári béke föltételeibe; Rákóczi az alkotmány nemzetközileg való biztosítását el nem érhetvén, az előrelátott jövő fölött kétségbeesve, a behódolás helyett lemondván rengeteg vagyonáról, családi boldogságáról s minden jóról, amit ez élet adhat, a számkivetés testi és lelki nyomorát választja; de e lépése, amelyben az ember a mindennapiságon tulelmedve fölmagasz-